

ΣΤΟΧΟΣ: ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ, ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ

Τα δάση και οι άλλες δασώδεις εκτάσεις καλύπτουν έκταση 386.163 εκταρίων που αντιστοιχεί στο 41,74% της συνολικής έκτασης της Κύπρου, εκ των οποίων, τα 172.539 εκτάρια είναι κρατικά. Η έκταση των κρατικών δασών διατηρείται σταθερή, ενώ αντίθετα, τα ιδιωτικά δάση συρρικνώνονται εξαιτίας των πυρκαγιών και των πιέσεων για ανάπτυξη. Τα δάση και οι άλλες δασώδεις εκτάσεις, αποτελούν σημαντικό εθνικό πόρο που συμβάλλει στην εθνική οικονομία και ιδιαίτερα στην αγροτική και στην πράσινη οικονομία παρέχοντας μια σειρά από οικονομικά, περιβαλλοντικά και κοινωνικά οφέλη. Παρόλο που η συνεισφορά τους στο ΑΕΠ είναι σχεδόν ασήμαντη, η συνολική ετήσια οικονομική αξία όλων των αγαθών που παρέχουν, συμπεριλαμβανομένων και των μη εμπορεύσιμων, είναι πολύ σημαντική και υπερβαίνει τα 50.000.000 ευρώ (βάση της μέσης τιμής των €133/ εκτάριο για τα οφέλη των δασών της Μεσογείου, όπως εκτιμήθηκε το 2005).

Τα δάση της Κύπρου είναι κυρίως φυσικά με πλούσια βιοποικιλότητα, η οποία οφείλεται σε μεγάλο βαθμό, στην απομόνωση της Κύπρου, καθώς και στην επίδραση των κλιματικών, γεωλογικών και εδαφολογικών συνθηκών. Η διατήρηση της ποικιλομορφίας των δασών, οφείλεται επίσης στις φιλικές προς το περιβάλλον πρακτικές που εφαρμόστηκαν στο παρελθόν και εξακολουθούν να εφαρμόζονται και σήμερα σε σχέση με τη διαχείρισή τους. Ωστόσο, τα δασικά οικοσυστήματα απειλούνται από διάφορους κινδύνους και αντιμετωπίζουν συνεχώς νέες προκλήσεις και πιέσεις, ως αποτέλεσμα των μεταβαλλόμενων αναγκών και απαιτήσεων της κοινωνίας και των αλλαγών σε τοπικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο. Στους κυριότερους κινδύνους, περιλαμβάνονται η κλιματική αλλαγή, οι πυρκαγιές, η αλλαγή χρήσης γης (στα ιδιωτικά δάση), οι ασθένειες και άλλοι βιοτικοί και αβιοτικοί παράγοντες, η παράνομη υλοτομία και υπερβόσκηση, καθώς και η οικιστική ανάπτυξη.

Εξαιτίας των κλιματικών συνθηκών, του ανάγλυφου του τοπίου, της εγκατάλειψης της υπαίθρου και του μεγάλου αριθμού επισκεπτών στα δάση, οι πυρκαγιές γίνονται ολοένα και πιο επικίνδυνες και καταστροφικές για τα δάση. Οι πυρκαγιές έχουν σημαντικές επιπτώσεις στα δασικά οικοσυστήματα, όπως απώλεια ζωτικότητας και παραγωγικότητας, μείωση της αξίας της ξυλείας, απώλεια βιοποικιλότητας, ερημοποίηση, διάβρωση του εδάφους και υποβάθμισή του, απώλεια της ποιότητας και της ποσότητας του νερού, σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις, ζημιές στα ενδιαίτηματα άγριας ζωής, ακόμα και απώλεια ανθρώπινων ζώων. Εκτός όμως από τις πυρκαγιές, τα δάση της Κύπρου επηρεάζονται αρνητικά και από την κλιματική αλλαγή, η οποία αναμένεται να έχει σημαντικές επιπτώσεις στα δασικά οικοσυστήματα, τόσο με την αύξηση της θερμοκρασίας και τη μείωση των βροχοπτώσεων, όσο και με την αύξηση της συχνότητας και της έντασης των περιόδων ξηρασίας. Παρά την υψηλή ανθεκτικότητα των δασών της Κύπρου που οφείλεται στη φυσικότητά τους, ο ρυθμός

με τον οποίο οι κλιματικές συνθήκες αλλάζουν μπορεί να μην δώσει την ευκαιρία στα δάση να αντιδράσουν και να προσαρμοστούν στην αλλαγή.

Σοβαρή απειλή για τα δάση αποτελούν επίσης οι επιβλαβείς οργανισμοί (έντομα και ασθένειες), οι οποίοι σε περίπτωση μαζικής προσβολής, βλάπτουν σοβαρά την υγεία και την ευρωστία των δασών. Για τον έλεγχο του πληθυσμού των εντόμων και τον περιορισμό των ασθενειών, το Τμήμα Δασών εφαρμόζει μια σειρά από πρακτικά μέτρα, λαμβάνοντας υπόψη, τόσο την εθνική στρατηγική, όσο και το σχετικό κοινοτικό κεκτημένο. Όσον αφορά στους αβιοτικούς παράγοντες που επηρεάζουν τα δάση, η ξηρασία και η ατμοσφαιρική ρύπανση, συγκαταλέγονται στους σοβαρότερους κινδύνους, καθώς προκαλούν νέκρωση των δέντρων και κατά συνέπεια εξασθένηση των δασικών οικοσυστημάτων, καθιστώντας τα ευάλωτα σε άλλους κινδύνους. Στους κινδύνους, περιλαμβάνεται επίσης η παράνομη υλοτομία, η οποία έχει αρνητικές επιπτώσεις όχι μόνο σε εθνικό αλλά και σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Το Τμήμα Δασών καλείται να διαχειριστεί αποτελεσματικά τους παράγοντες κινδύνου, καθώς και να λάβει μέτρα που ενισχύουν την πολυλειτουργικότητα των δασών, προς όφελος της κοινωνίας. Η προστασία των δασών από τις πυρκαγιές και η διατήρηση και ανάδειξη της βιοποικιλότητας, αποτελούν προτεραιότητες του Τμήματος Δασών, το οποίο έχει την αρμοδιότητα για την καταστολή των πυρκαγιών που εκδηλώνονται στα κρατικά δάση, καθώς και στη ζώνη των δύο χιλιομέτρων από τις παρυφές τους, (έκταση ίση με το 52% της συνολικής έκτασης του νησιού). Στο πλαίσιο αυτό, λαμβάνει μια σειρά από προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα για τη μείωση του κινδύνου πρόκλησης και επέκτασης των πυρκαγιών.

Όσον αφορά στη βιοποικιλότητα, το Τμήμα Δασών συμμετέχει σε έναν από του βασικότερους πυλώνες για τη διατήρηση της φύσης και της βιοποικιλότητας στην Κύπρο, το Δίκτυο NATURA 2000, το οποίο αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής για την προστασία του περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας μέσω ενός δικτύου προστατευόμενων φυσικών περιοχών για είδη χλωρίδας, πανίδας, πτηνών και οικοτόπων. Το μεγαλύτερο μέρος των κρατικών δασών έχει ενταχθεί στο Δίκτυο NATURA 2000. Επιπρόσθετα, το Τμήμα Δασών παρακολουθεί στενά τον διεθνή διάλογο για τα δάση μέσω της συμμετοχής του σε συναντήσεις σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο και εναρμονίζοντας την πολιτική του ώστε να συνάδει με τις διεθνείς τάσεις και πρακτικές.

Λαμβάνοντας υπόψη τις πολλαπλές λειτουργίες των δασικών οικοσυστημάτων, τις ανάγκες και τις προσδοκίες της κοινωνίας και τις διεθνείς τάσεις, τα δάση πρέπει να διατηρηθούν στην καλύτερη δυνατή κατάσταση για να διασφαλιστεί η ισόρροπη παροχή οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών οφελών στις παρούσες και στις μελλοντικές γενιές. Η Δήλωση Δασικής Πολιτικής και η Δασική Νομοθεσία, αποτελούν το πλαίσιο, όχι μόνο για τη διατήρηση και προστασία των κρατικών και ιδιωτικών δασών της Κύπρου, αλλά και για την αειφόρο διαχείρισή τους.

Οι δασικές πυρκαγιές οφείλονται κυρίως σε ανθρωπογενείς αιτίες και προκαλούνται από αμέλεια και σε μικρότερο βαθμό από κακόβουλες ενέργειες. Στις κυριότερες αιτίες πρόκλησης δασικών πυρκαγιών περιλαμβάνονται οι γεωργικές δραστηριότητες (καύση κλαδεμάτων και άλλων γεωργικών υπολειμμάτων), η απόρριψη αναμμένων αποτσίγαρων ή σπέρτων, το άναμμα φωτιάς σε μη επιτρεπόμενες περιοχές, η καύση αποβλήτων και σκουπιδιών σε μη εγκεκριμένους χώρους υγειονομικής ταφής, οι στρατιωτικές ασκήσεις, οι κυνηγετικές δραστηριότητες, οι οικιστικές δραστηριότητες όπως η χρήση ηλεκτρικών εργαλείων που προκαλούν σπινθήρες, το βραχυκύκλωμα των εναέριων γραμμών μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας, κτλ. Οι πυρκαγιές, οι οποίες προκαλούνται από κεραυνούς, παρά το ότι οι κεραυνοί αποτελούν την κύρια φυσική αιτία, είναι ασήμαντες. Την πενταετία 2015 - 2019, ο μέσος ετήσιος αριθμός δασικών πυρκαγιών στην Κύπρο (πυρκαγιές σε δάση ή άλλες δασώδεις εκτάσεις), ανέρχεται σε 106 και η μέση ετήσια καμένη έκταση στα 1.231 ha (602 ha δάση, 409 ha άλλη δασική έκταση και 220 ha άλλη έκταση). Η εκτιμώμενη μέση ετήσια ζημιά που προκλήθηκε στη δασική βλάστηση από αυτές τις πυρκαγιές, είναι περίπου €24.017.722. Το 2019 εκδηλώθηκαν 99 δασικές πυρκαγιές Παγκύπρια, οι οποίες κατέκαψαν συνολικά 733 ha, από τα οποία, 106 ha είναι κρατική δασική γη.

Η προστασία των δασών από τις πυρκαγιές είναι προτεραιότητα του Τμήματος Δασών γιατί οι πυρκαγιές αποτελούν καταστροφικό παράγοντα για τα δάση και τις δασώδεις εκτάσεις της Κύπρου. Η σημασία που αποδίδεται στην καταπολέμηση των δασικών πυρκαγιών, αντανακλάται στον προϋπολογισμό του Τμήματος και στον αριθμό του προσωπικού που εμπλέκεται στην κατάσβεσή τους. Περίπου το ένα τρίτο του προϋπολογισμού του Τμήματος διατίθεται για σκοπούς καταπολέμησης των πυρκαγιών, ενώ σχεδόν στο σύνολό του, το προσωπικό του Τμήματος κατά την καλοκαιρινή περίοδο εμπλέκεται στην πρόληψη και την αντιμετώπιση των πυρκαγιών. Επίσης, το Τμήμα Δασών διαθέτει αξιόπιστο στόλο μικρών και μεγάλων πυροσβεστικών οχημάτων, καθώς και τέσσερα μονοκινητήρια πυροσβεστικά αεροπλάνα (δύο ιδιοκτησίας του Τμήματος Δασών και δύο μισθωμένα). Στην κατάσβεση των δασικών πυρκαγιών συνδράμουν και δύο μισθωμένα ελικόπτερα.

Η προστασία των δασών από τις πυρκαγιές μπορεί να επιτευχθεί μέσα από ενέργειες, όπως:

- α) Την ετοιμασία και υλοποίηση σχεδίων πυροπροστασίας·
- β) την ανάπτυξη και συντήρηση υποδομής (δασικοί δρόμοι, αντιπυρικές ζώνες, ντεπόζιτα νερού, υδροστόμια, κτλ.)·
- γ) την αγορά πυροσβεστικού εξοπλισμού και υλικών·
- δ) τη διενέργεια διαφωτιστικών εκστρατειών·
- ε) την πρόσληψη και διαχείριση του προσωπικού (ομάδες πυρόσβεσης/ άμεσης επέμβασης, καθήκον επιφυλακής δασικών υπαλλήλων, εκπαίδευση)·
- στ) τη διενέργεια επίγειων και εναέριων περιπολιών·
- ζ) την από εδάφους και αέρος καταστολή των δασικών πυρκαγιών.

Η διατήρηση και η προστασία της βιοποικιλότητας των δασών της Κύπρου, αποτελεί προτεραιότητα του Τμήματος Δασών, το οποίο καλείται να αντιμετωπίσει σοβαρούς κινδύνους, που συνδέονται με την κλιματική αλλαγή, τις πυρκαγιές, τη μη βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη, την υπερβόσκηση και την εισαγωγή ξενικών φυτικών ειδών σε περιοχές με φυσική βλάστηση. Η διατήρηση της βιοποικιλότητας επιτυγχάνεται με την μακροπρόθεσμη διατήρηση σπάνιων ειδών και ενδιαιτημάτων (οικοτόπων) και στο πλαίσιο αυτό, το Τμήμα Δασών διαχειρίζεται τις περιοχές NATURA 2000 εντός των κρατικών δασών, που αντιπροσωπεύουν το 75% της συνολικής έκτασης που είναι ενταγμένη στο Δίκτυο NATURA 2000 (περιοχές SCI & SPA). Η κήρυξη κρατικών δασών (σύμφωνα με τον περί Δασών Νόμο του 2012) σε Περιοχές Προστασίας της Φύσης (4.788,5 ha) και σε Εθνικά Δασικά Πάρκα (23.401,9 ha), συμβάλλει επίσης στη διατήρηση και προστασία της βιοποικιλότητας.

Σε ορισμένες δασικές περιοχές, η βλάστηση δεν είναι σε επιθυμητή κατάσταση όσον αφορά την πυκνότητα, την αναγέννηση και τη σύνθεση. Επίσης, ορισμένα δασικά οικοσυστήματα έχουν υποβαθμιστεί για διάφορους λόγους. Μεγάλες εκτάσεις των ιδιωτικών δασών καίγονται κάθε χρόνο και σε ορισμένες περιπτώσεις περισσότερες από μία φορές, πριν το οικοσύστημα φτάσει στο στάδιο της ωριμότητας. Το Τμήμα Δασών καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια για την προστασία των δασών, κρατικών και ιδιωτικών, καθώς και για την αναγέννηση και αναδάσωσή τους. Μέσω των δασικών φυτωρίων που διαθέτει, παράγει το κατάλληλο πολλαπλασιαστικό υλικό για την υλοποίηση προγραμμάτων σχετικών με τη διατήρηση και επέκταση των δασών και του πρασίνου γενικότερα.

Παράλληλα, τα δάση, τα δασικά προϊόντα και τα δασικά εδάφη αποτελούν δεξαμενές αποθήκευσης και αδρανοποίησης άνθρακα, μέσω της διαδικασίας της φωτοσύνθεσης, αμβλύνοντας με τον τρόπο αυτό, το πρόβλημα της αύξησης του διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα. Επίσης, η χρήση του ξύλου ως ανανεώσιμης πηγής ενέργειας είναι πιο φιλική προς το περιβάλλον από τη χρήση υδρογονανθράκων, ενώ η χρήση των προϊόντων ξύλου στις διάφορες κατασκευές, μειώνει τη χρήση των ενεργοβόρων υλικών όπως το σίδηρο, το αλουμίνιο και το σκυρόδεμα, μειώνοντας δραστικά τις εκπομπές του διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα. Η θετική ισορροπία μεταξύ της καθαρής ετήσιας προσαύξησης και των ετήσιων υλοτομιών στα κρατικά δάση, εκτός του ότι είναι ένας δείκτης αειφορικής διαχείρισης, συμβάλλει σημαντικά στην αυξημένη αποθήκευση διοξειδίου του άνθρακα στη δασική βιομάζα. Ο προστατευτικός ρόλος των δασών είναι επίσης ζωτικής σημασίας για την προστασία του εδάφους και των υδάτων. Αυτό οφείλεται εν μέρει στην ορεινή φύση των δασών και στο γεγονός ότι τα περισσότερα δάση βρίσκονται στις σημαντικότερες λεκάνες απορροής. Μαζί με την προστασία του εδάφους και των υδάτων, τα δάση συμβάλλουν στην πρόληψη των πλημμυρών που επηρεάζουν τη γεωργική γη, υποδομές και οικισμούς που βρίσκονται κατάντη.

Η προστασία της βιοποικιλότητας επιτυγχάνεται μέσω δραστηριοτήτων, μερικές από τις οποίες υλοποιούνται στο πλαίσιο ευρωπαϊκών συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων και περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων:

- α) Τη διατήρηση της βιοποικιλότητας των δασών (ενδιαιτημάτων, φυτών, πουλιών, νυχτερίδων, ερπετών, εντόμων και μυκήτων), μέσω της αποκατάστασης των οικοτόπων καθώς και των ειδών της άγριας χλωρίδας και πανίδας, ως επίσης και με την παρακολούθηση της κατάστασής τους·
- β) τη διατήρηση του δασικού αναπαραγωγικού υλικού·
- γ) την κήρυξη και προστασία Περιοχών Προστασίας (Φυσικά Αποθέματα, Εθνικά Δασικά Πάρκα, Προστατευτικά Δάση, Μικρό-αποθέματα)·
- δ) την κήρυξη και διατήρηση δέντρων μνημείων της φύσης·
- ε) την προστασία των εδαφών από τη διάβρωση.

Η κλιματική αλλαγή, επηρεάζει την ανάπτυξη και την παραγωγικότητα των δασών, είτε άμεσα, είτε έμμεσα. Άμεσα λόγω των διαφοροποιήσεων στα ποσοστά διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα και της αλλαγής του κλίματος και έμμεσα μέσω πολύπλοκων αλληλεπιδράσεων στα δασικά οικοσυστήματα. Η αλλαγή του κλίματος επηρεάζει επίσης τη συχνότητα και τη σοβαρότητα δασικών διαταραχών, όπως είναι οι δασικές πυρκαγιές. Από την άλλη πλευρά, τα δάση μετριάζουν την κλιματική αλλαγή μέσω της δέσμευσης του διοξειδίου του άνθρακα. Για την προστασία των δασών από την κλιματική αλλαγή, το Τμήμα Δασών υλοποιεί ενέργειες που έχουν σχέση με:

- α) Την παρακολούθηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στα δάση·
- β) την προσαρμογή των δασών στην κλιματική αλλαγή·
- γ) την ενίσχυση της συνεισφοράς των δασών στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

Το Τμήμα Δασών προωθεί επίσης τη διαφώτιση και την ευαισθητοποίηση του κοινού σε όλα τα επίπεδα, προκειμένου να ενισχυθεί η συμβολή των δασών στην κοινωνία και η ανάγκη για τη διατήρηση, την ανάπτυξη και την προστασία τους από τις δασικές πυρκαγιές και άλλες απειλές προς όφελος των σημερινών και των μελλοντικών γενεών. Μέσα από τη λειτουργία των τριών Κέντρων Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης και των τριών Βοτανικών Κήπων, το Τμήμα Δασών στοχεύει επίσης στην προώθηση της περιβαλλοντικής ενημέρωσης και εκπαίδευσης. Η ευαισθητοποίηση του κοινού και η ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης προωθείται μέσω ενεργειών όπως:

- α) Τη λειτουργία των Κέντρων Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης·
- β) τη λειτουργία Βοτανικών Κήπων·
- γ) τη διενέργεια διαφωτιστικών εκστρατειών, διοργάνωση διασκέψεων, διαλέξεων και ξεναγήσεων·
- δ) την προετοιμασία αφισών, φυλλαδίων και άλλου πληροφοριακού υλικού·
- ε) τη λειτουργία ιστοσελίδων και άλλων μέσων.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1.3: ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΔΑΣΙΚΗΣ ΑΝΑΨΥΧΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΔΑΣΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η συμβολή της δασοπονίας στο ΑΕΠ, είναι ασήμαντη και πολύ κάτω από το 1%. Αυτή η τιμή αφορά μόνο στα κρατικά δάση, αφού η συνεισφορά των ιδιωτικών δασών είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Παρόλο που η σημασία της δασοπονίας ως κινητήριας δύναμης της οικονομικής ανάπτυξης είναι αμελητέα, οι κοινωνικές παροχές και ειδικότερα η δασική αναψυχή και ο οικοτουρισμός, εκτιμώνται ιδιαίτερα από το κοινό. Στις σημαντικές υπηρεσίες περιλαμβάνονται επίσης η παροχή απασχόλησης, η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των ορεινών κοινοτήτων και η προστασία και διατήρηση του εδάφους και των λεκανών απορροής.

Τα δάση της Κύπρου παρέχουν διάφορες ευκαιρίες αναψυχής όπως την εκδρομή για φαγητό και ξεκούραση στην εξοχή, την κατασκήνωση, την πεζοπορία, την ποδηλασία, την ορειβασία, το κυνήγι, το ψάρεμα, το σκι, την παρατήρηση πουλιών και ζώων κτλ., συμβάλλοντας στην ανθρώπινη υγεία και ευημερία. Η δυνατότητα πολλαπλών αναψυχικών δραστηριοτήτων στα κρατικά δάση έγκειται στο γεγονός ότι υπάρχει ελεύθερη και απεριόριστη πρόσβαση, καθώς και σε παράγοντες όπως η ποικιλία της χλωρίδας και της πανίδας, η γεωμορφολογία και οι κλιματικές συνθήκες, οι μικρές αποστάσεις από τις πόλεις, καθώς και η ύπαρξη ιστορικών, αρχαιολογικών και άλλων σημείων ενδιαφέροντος μέσα ή κοντά στα δάση. Το Τμήμα Δασών είναι υπεύθυνο για τη δημιουργία, βελτίωση και επέκταση των χώρων αναψυχής, των χώρων κατασκήνωσης, των μονοπατιών μελέτης της φύσης, των ποδηλατικών διαδρομών, των κέντρων επισκεπτών καθώς και για τη δημιουργία, την ανάπτυξη και τη συντήρηση των Εθνικών Δασικών Πάρκων στα κρατικά δάση. Η δασική αναψυχή, ο δασοτουρισμός και οι άλλες υπηρεσίες μπορούν να βελτιωθούν μέσα από μια σειρά ενεργειών όπως:

- α) Τη διαμόρφωση πολιτικής και κατευθυντήριων γραμμών·
- β) την εκπόνηση μελετών και σχεδίων για τους χώρους αναψυχής·
- γ) την κατασκευή, συντήρηση και βελτίωση των χώρων αναψυχής·
- δ) την ετοιμασία προτύπων και τεχνικών προδιαγραφών·
- ε) τη διατήρηση των στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1.4: ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΔΑΣΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΞΥΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΔΑΣΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Τα κρατικά δάση διαχειρίζονται συστηματικά από το Τμήμα Δασών, ενώ τα ιδιωτικά δάση δεν τυγχάνουν συστηματικής διαχείρισης, αφού τα περισσότερα από αυτά έχουν εγκατασταθεί φυσικά σε εγκαταλελειμμένες γεωργικές εκτάσεις. Σε κάποιο βαθμό παρέχεται προστασία στα ιδιωτικά δάση μέσω του ελέγχου της υλοτομίας και της αλλαγής χρήσης γης, καθώς και της προστασίας από πυρκαγιές. Η κρατική δασική γη μπορεί να διατεθεί, μισθωθεί ή ανταλλαγεί για διάφορους λόγους και σκοπούς, συμπεριλαμβανομένης της γεωργίας και

της κτηνοτροφίας, για τις ανάγκες αρχών τοπικής διοίκησης και δημόσιων εταιρειών, για την ανέγερση εκκλησιών και τη δημιουργία χώρων ταφής, κτλ.

Στο πλαίσιο της διαχείρισης της κρατικής δασικής γης, το Τμήμα Δασών υλοποιεί διάφορες δράσεις όπως:

- α) Την τήρηση μητρώου και σχεδίων·
- β) τη διάθεση και διαχείριση των ετήσιων μισθώσεων μακροχρόνιων συμβάσεων μίσθωσης·
- γ) τη χορήγηση άλλων αδειών·
- δ) την κήρυξη χαλίτικης γης σε Κρατικά Δάση.

Η δημιουργία, διαχείριση και συντήρηση υποδομών αποτελούν θεμελιώδεις οργανωτικές απαιτήσεις για κάθε ίδρυμα ή οργανισμό. Στο πλαίσιο αυτό, η δασική υποδομή και η αποτελεσματική διαχείρισή της, αποτελούν σημαντικές συνιστώσες της αειφόρου διαχείρισης των δασών. Για την αποτελεσματική διαχείριση και προστασία των κρατικών δασών, το Τμήμα Δασών διατηρεί ένα δίκτυο δασικών σταθμών, γραφείων και άλλων χώρων, με κατάλληλη γεωγραφική κατανομή. Ωστόσο, μερικά από τα δασικά κτήρια και εγκαταστάσεις είναι παλιά και πρέπει να ανακαινιστούν ή να κατεδαφιστούν και να ξαναχτισθούν. Το δασικό οδικό δίκτυο βρίσκεται σε καλή κατάσταση, με καλή πυκνότητα και εξυπηρετεί επαρκώς την προστασία και τη διαχείριση των δασών, παρέχοντας ταυτόχρονα πρόσβαση του κοινού στα δάση. Στις πιο σημαντικές δραστηριότητες του Τμήματος Δασών σε σχέση με τα πιο πάνω, περιλαμβάνονται:

- α) Η ετοιμασία αρχιτεκτονικών και κατασκευαστικών σχεδίων και μελετών για όλα τα έργα του Τμήματος·
- β) η ανέγερση νέων και η συντήρηση υφιστάμενων κτηρίων·
- γ) η κατασκευή νέων και η συντήρηση υφιστάμενων δασικών δρόμων·
- δ) η κατασκευή άλλων εγκαταστάσεων και έργων·
- ε) η αγορά και συντήρηση εξοπλισμού.

Τα δάση της Κύπρου τυγχάνουν επίσης διαχείρισης με τα κατάλληλα δασοκομικά μέτρα, τα οποία βελτιώνουν τη δομή και τη σύνθεσή του. Στο πλαίσιο αυτό ετοιμάζονται διαχειριστικά σχέδια και γίνεται αποκατάσταση καμένων και υποβαθμισμένων περιοχών με αναδασώσεις και εμπλουτιστικές φυτεύσεις χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα δασοπονικά είδη και τεχνικές φύτευσης. Γίνονται επίσης κλαδεύσεις και αραιώσεις κυρίως σε νεαρές συστάδες.

Ένας από τους σοβαρότερους κινδύνους για τα κυπριακά δάση είναι οι επιβλαβείς οργανισμοί (έντομα και ασθένειες), οι οποίοι σε συνδυασμό με άλλους βλαπτικούς παράγοντες όπως είναι η ξηρασία, μπορεί να προκαλέσουν εκτεταμένες ζημιές, καθιστώντας τα δάση ευάλωτα σε άλλους κινδύνους. Η προστασία των δασών της Κύπρου έναντι των επιβλαβών οργανισμών μπορεί να επιτευχθεί μέσω:

- α) Της παρακολούθησης των επιβλαβών οργανισμών, συμπεριλαμβανομένων των επιβλαβών οργανισμών καραντίνας·
- β) της διενέργειας εναέριων και επίγειων ψεκασμών για έλεγχο και περιορισμό των ζημιών.

Όσον αφορά στην παραγωγή δασικών προϊόντων, το ξύλο είναι το σημαντικότερο υλικό αγαθό που εξάγεται από τα κυπριακά δάση. Παρόλο που ο ετήσιος όγκος ξυλείας που εξάγεται είναι χαμηλός σε σχέση με τις ετήσιες ανάγκες της αγοράς, η δραστηριότητα αυτή διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην τοπική οικονομία μέσω της προσφοράς εργασίας και παροχής καυσόξυλων στο κοινό και πρώτης ύλης στα μικρά τοπικά πρωτογενή. Η παραγωγή μη ξυλωδών δασικών προϊόντων γίνεται όλο και πιο σημαντική τα τελευταία χρόνια και αναμένεται να επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο τα δάση διαχειρίζονται. Η παροχή ξύλου και μη ξυλωδών δασικών προϊόντων στην κοινωνία σε αειφορική βάση επιτυγχάνεται μέσα από ενέργειες όπως:

- α) Τον καθορισμό του λήμματος·
- β) την ανάπτυξη σχεδίων υλοτομίας·
- γ) την προσήμανση και εξαγωγή ξυλείας και καυσόξυλων·
- δ) τη διαχείριση των δασών για την παραγωγή μη ξυλωδών δασικών προϊόντων.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1.5: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΟΥ ΠΡΑΣΙΝΟΥ

Τα δάση, τα πάρκα και οι χώροι πρασίνου γενικότερα, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ανθρώπινη διαβίωση με πολλούς και διάφορους τρόπους: Φιλτράρουν τον αέρα και το νερό, βελτιώνουν το κλίμα, λειτουργούν ως δεξαμενές άνθρακα, παρέχουν καταφύγιο στην άγρια πανίδα, αποτελούν χώρο αναψυχής για τους ανθρώπους, κτλ. Το Τμήμα Δασών καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια, όχι μόνο για την προστασία, αλλά επίσης και για την επέκταση και την καλλιέργεια των δασών, ώστε αυτά να συνεχίσουν να παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες σε σταθερή βάση για την κοινωνία. Η επέκταση και βελτίωση των δασών και του πρασίνου μπορεί να επιτευχθεί μέσα από μια σειρά ενεργειών, όπως:

- α) Την παραγωγή και διάθεση δασικού πολλαπλασιαστικού υλικού·
- β) τη δημιουργία και συντήρηση δενδροστοιχιών κατά μήκος δρόμων·
- γ) τον εξωραϊσμό των δημόσιων κτηρίων και τη συντήρηση του πρασίνου σε βιομηχανικές και άλλες περιοχές·
- δ) τη δωρεάν παροχή δενδρυλλίων σε οργανωμένα σύνολα και κοινότητες.

Το εμπόριο ξυλείας και προϊόντων ξυλείας, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην παροχή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας σε ανταγωνιστικές τιμές και βοηθά στην επίτευξη βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης στον δασικό τομέα. Ωστόσο, η παράνομη υλοτομία και το συναφές εμπόριο αποτελούν ένα διαδεδομένο πρόβλημα που προκαλεί τεράστιες ζημιές στα δάση, τις τοπικές κοινωνίες και τις οικονομίες των χωρών παραγωγής. Το Τμήμα Δασών, ως αρμόδια αρχή για την εφαρμογή του Κανονισμού για την ξυλεία στην Κύπρο, συμβάλλει στην

αντιμετώπιση της παράνομης υλοτομίας και στη ρύθμιση του εμπορίου ξυλείας και προϊόντων ξυλείας, μέσω των πιο κάτω ενεργειών:

- α) Την εφαρμογή των Κανονισμών της ΕΕ, όσον αφορά τον έλεγχο της παράνομης υλοτομίας και του εμπορίου, καθώς επίσης της εθνικής νομοθεσίας·
- β) τη χορήγηση αδειών για το εμπόριο ξυλείας και προϊόντων ξυλείας, συμπεριλαμβανομένων των καυσόξυλων·
- γ) τη χορήγηση αδειών για τη λειτουργία πριονιστηρίων.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1.6: ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ, ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η παραγωγικότητα των δασών της Κύπρου, όσον αφορά το ξύλο είναι χαμηλή, κυρίως λόγω των δυσμενών κλιματικών συνθηκών. Παρόλα αυτά, η παραγωγή ξυλείας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην υποστήριξη των παραδασόβιων κοινοτήτων, μέσω της προσφοράς εργασίας και της προμήθειας καυσόξυλων και πρώτων υλών για τα μικρά τοπικά πριονιστήρια. Εκτός από την ξυλεία, τα δάση παράγουν και διάφορα ξυλώδη και μη ξυλώδη δασικά προϊόντα, όπως τα μανιτάρια, τα αρωματικά φυτά, τα χριστουγεννιάτικα δέντρα και το μέλι. Το δάσος αποτελεί επίσης βιότοπο των κυριότερων ειδών πανίδας, αρκετά από τα οποία είναι θηρεύσιμα.

Εκτός από την παραγωγή ξύλου και άλλων προϊόντων, τα δάση της Κύπρου διαχειρίζονται στη βάση της αειφορίας και σύμφωνα με τις διεθνείς τάσεις και πρακτικές, οι οποίες αναδεικνύουν και ενισχύουν τον πολυλειτουργικό ρόλο των δασών προς όφελος του κοινωνικού συνόλου. Στη βάση των πιο πάνω, η διαχείριση των δασών βασίζεται στη Δήλωση Δασικής Πολιτικής, τη Δασική Νομοθεσία, καθώς και τα διαχειριστικά σχέδια, τα οποία προβλέπονται από τη δασική νομοθεσία και μέχρι σήμερα καλύπτουν περίπου το 63% των κρατικών δασών. Από το 2016 και μετά, στο πλαίσιο της γενικής κυβερνητικής πολιτικής για πιο στοχευμένη κατανομή των πόρων, καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει επίσης ο Στρατηγικός Σχεδιασμός. Το 2012 ψηφίστηκε η Νέα Δασική Νομοθεσία, η οποία αφορά κυρίως τα κρατικά δάση, και σε πολύ μικρότερο βαθμό τα ιδιωτικά δάση και τις δασικές βιομηχανίες. Επίσης, το 2013 ψηφίστηκε ο Νόμος για τον Έλεγχο της Εμπορίας Ξυλείας και Προϊόντων Ξυλείας. Περαιτέρω, το Τμήμα Δασών χρησιμοποιεί τα Κριτήρια και Δείκτες για την Αειφόρο Διαχείριση των Δασών, ως εργαλείο αξιολόγησης της κατάστασης των δασών και την παρακολούθηση της προόδου του Τμήματος προς την κατεύθυνση της διατήρησης και της αειφόρου διαχείρισης των δασών της Κύπρου.

Στο πλαίσιο του σχεδιασμού, εφαρμογής και αξιολόγησης της διαχείρισης των δασών, υλοποιούνται τα πιο κάτω:

- α) Ετοιμασία, υλοποίηση και παρακολούθηση της Δασικής Πολιτικής, του Στρατηγικού Σχεδίου, του Προϋπολογισμού και του Ετήσιου Προγράμματος Εργασίας·

- β) αξιολόγηση της δασικής διαχείρισης μέσα από την έκθεση για τα κριτήρια και τους δείκτες της αειφόρου διαχείρισης των δασών, της τμηματικής ετήσιας έκθεσης και άλλων εκθέσεων·
- γ) την ανάπτυξη και την εφαρμογή διαχειριστικών σχεδίων·
- δ) τη διενέργεια δασικών απογραφών.

Παρόλο που η Συνθήκη της ΕΕ δεν περιλαμβάνει μια κοινή δασική πολιτική, διάφορες διατάξεις και πολιτικές που αφορούν τα δάση εκδίδονται κάτω από άλλες πολιτικές, όπως την περιβαλλοντική, τη γεωργική (ΚΓΠ) και τις πολιτικές για το εμπόριο. Το Τμήμα Δασών, για επίτευξη του πιο πάνω στόχου, διεξάγει τις ακόλουθες ενέργειες:

- α) Συμμετοχή σε συναντήσεις της ΕΕ και σε διεθνείς συναντήσεις για τα δάση και ευθυγράμμιση της εθνικής πολιτικής (Οδηγίες της ΕΕ για τα ενδιαυγόμενα και τα πτηνά, NATURA 2000, δασικά μέτρα Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης)·
- β) παρακολούθηση του ευρωπαϊκού και διεθνούς διάλογου για τα δάση·
- γ) εναρμόνιση και εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου (Κανονισμοί FLEGT & EUTR)·
- δ) προετοιμασία εκθέσεων και συμπλήρωση ερωτηματολογίων που ζητούνται από διεθνείς οργανισμούς και φόρα.

Η δασική εκπαίδευση και η έρευνα είναι ζωτικής σημασίας για την επίτευξη της αειφόρου διαχείρισης και των εθνικών στόχων της αειφόρου ανάπτυξης. Η εκπαίδευση όλου του προσωπικού του Τμήματος (υπαλληλικού και ωρομίσθιου) είναι συνεχής και στοχεύει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που καλύπτουν όλο τον φάσμα δραστηριοτήτων του Τμήματος (πυροπροστασία, χρήση εξοπλισμού, θέματα ασφάλειας και υγείας, κλπ.). Παρόλα αυτά, οι αλλαγές στις προσεγγίσεις, όσον αφορά τη δασική εκπαίδευση είναι επιβεβλημένες, λόγω των συνεχών εξελίξεων στη δασική πολιτική, σε απάντηση στην αυξανόμενη ζήτηση για τα δασικά προϊόντα και τις υπηρεσίες. Επίσης, μέσω της μηχανοργάνωσης και ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, η απόδοση του Τμήματος θα πρέπει να επιταχυνθεί με σκοπό την αύξηση της παραγωγικότητας. Ωστόσο, η απουσία ενός ολοκληρωμένου προγράμματος εκπαίδευσης στον τομέα της δασοπονίας σε πανεπιστημιακό επίπεδο, αποτελεί σημαντικό μειονέκτημα. Η ανάπτυξη μπορεί να επιτευχθεί μέσω των ακόλουθων ενεργειών:

- α) Υλοποίηση σχετικής απόφασης για δημιουργία Κέντρου Εκπαίδευσης και Επιμόρφωσης·
- β) επιμόρφωση δασικών υπαλλήλων εντός και εκτός Κύπρου·
- γ) παροχή εκπαιδευτικών προγραμμάτων στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα·
- δ) εκτέλεση μικρών ερευνητικών έργων.

Όσον αφορά το Δασικό Κολέγιο, το οποίο αποτελούσε περιφερειακό κέντρο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη δασοπονία, μετά από την Απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου με αρ. 79.070 και ημερομηνία 1/7/2015, ανέστειλε προσωρινά την πρόσληψη Δασικών Μαθητευομένων. Με την ίδια Απόφαση, εγκρίθηκε η επέκταση και διεύρυνση της λειτουργίας του ως Εκπαιδευτικού και Επιμορφωτικού Κέντρου, η ετοιμασία Σχεδίου Δράσης

για τη μετεξέλιξή του για την περίοδο 2016-2018 και η εξέταση της πιθανότητας αξιοποίησης των υποδομών του από άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα του τόπου. Με νέα Απόφασή του (αρ. 84.417), ημερομηνίας 20.2.2018, το Υπουργικό Συμβούλιο ενέκρινε τη λειτουργία του Δασικού Κολεγίου ως Επιμορφωτικού/ Εκπαιδευτικού Κέντρου για την περίοδο Σεπτεμβρίου 2017 μέχρι και το τέλος του 2019. Αποφάσισε επίσης, να εξουσιοδοτήσει τον Υπουργό Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος να υποβάλει για έγκριση προς το Υπουργικό Συμβούλιο τελική πρόταση για τη λειτουργία του Δασικού Κολεγίου ως Δασικού Επιμορφωτικού/ Εκπαιδευτικού Κέντρου, η οποία να περιλαμβάνει την επαναλειτουργία του κύκλου σπουδών στη δασοπονία, καθώς και την πιθανή συνεργασία με τα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Κύπρου που εκδήλωσαν ενδιαφέρον για αξιοποίηση των εγκαταστάσεων/υποδομών του.